

DOSYA Aydınlanma Yolunda Veda(t) Günyol

VEDAT GÜNYOL

Prof. Dr. Coşkun ÖZDEMİR

Onu ak yürekli, halk sevgisi, insan sevgisi ile dolu dünya nimetlerini hiç mi hiç umursamamış güzeller güzeli bir insan olarak anıyoruz. Onun varlığını, beraberliğini özleyeceğiz. Günlük politikadan uzak kaldı, Günyol. Daha güzel bir dünya, daha güzel bir Türkiye için aralıksız uğraş verdi. Kimsenin kimseyi ezmediği, sömürünün yer almadığı; iyiliğin, güzelliğin, doğruluğun, çalışan, arayan, sınırlarını aşan, zincirlerini kıran, köleliğin her türlüşünden bir dinin bile köleliğinden kurtulmasını bilen özgür insanların var olduğu bir dünya özlemine duyan bir insan. Cumhuriyetin amaçladığı kendi dünyasını kurabilen, kendi tercihlerini, kendi seçimlerini yapabilen, özgür, bilinçli yurttaşın, özgür bireylerin yetişmesi için tüm yeteneklerini, tüm birikimini kullandı, Günyol.

Vedat Günyol'u tanımış, onunla birlikte birçok kez saatler, günler geçirmiş olmak gerçekten bir ayrıcalıktır, bir büyük şanstır. Ben onun en yakınlarında olmadım ama 60'lı yıllardan başlayarak birçok kez beraber oldum. Tanışmadan önce Yücel ve Yeni Ufuklar'da adına rastlamış, okumuş, etkilenmişim. Anma gününde belirtmişim. 1929 yılında Urfa'da doğdum. Gözlerimi açtığım zaman birer cumhuriyet öğretmeni olan annem ve babamı sahnede tiyatro yaparken görmüştüm. Atatürk rüzgârının güçlü bir şekilde estiği o yıllarda cumhuriyet öğretmenleri halkevinde türlü etkinliklere öncülük ediyor ve dekorlarını da hazırlayarak tiyatro yapıyorlardı. Sonraki yıllarda orada fon müzikleri olarak Schubert'i, Offenbachın Barcarolle'ını ve benzerlerini dinlediğimizi anladım. O efsane balıklı gölde hafta sonlarında yüzme müsabakaları yapılıyordu Urfa'da. İyi yüzücüler yetişiyordu. Kazananlar Adana'daki yüzme birinciliklerine katılıyordu. Halkevinde folklor çalışmaları yapılıyor, halkın geniş şekilde katıldığı konferans düzenleniyordu. Şehrin orta yerinde Türk müziği yapılan bir içkili gazino vardı. Bu devrimci hava çok partili düzenin başlamasıyla kaybedilmiştir. Son yıllarda ağırlığı iyice artan karşı devrim II. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda başlamıştı. Türk siyasetine egemen olan politikacılar Atatürk'ü izlemediler. Ben büyük MEB Hasan Ali Yücel'in devrilmesini bir dönüm noktası olarak alırım. DP iktidarı cumhuriyet ilkelerinden adım adım geriye gidişin açık gösterileri ile doludur. Demokrasiye hiç inanmayan, otoriter tek parti iktidarını kurmak isteyen bu yönetim 27 darbesi ile yıkılmış, onun ardından ülkede bir sola açılım dönemi başlamıştır.

Yön dergisi yayınları ile Türkiye ve Türk halkı ilk kez

özgürce, toplumcu, eşitlikçi, sosyal adaletçi görüşlerle tanışarak Nazım Hikmet'in şiirlerini okumuş ve sola açık bir anayasaya tanık olmuştur.

Vedat Günyol ile o 60'lı yılların başında tanıştım. Maçka'da birkaç merdiven basamağı ile çıkılan kapısı herkese açık bir ev. Sabahattin Eyüboğlu'nun evi. Beni oraya bir Köy Enstitüsü ve Hasanoğlan mezunu bir arkadaşım götürmüştü. Türkiye'de olup bitenlerden derin bir depresyona düşen bu arkadaşımı birkaç yıl önce çok trajik bir şekilde kaybettik. Sabahattin Eyüboğlu'nun evinde hayat arkadaşı Magdi, Vedat Günyol, Azra Erhat, Yaşar Kemal ve eşi Tilda'yı tanıdım. Onlarla yakınlaşma, dost olma ayrıcalığına kavuştum ve Maçka'daki bu evin tiryakisi ve müdavimi oldum. O evde sanat vardı, kültür vardı, resim, şiir vardı, kitaplar vardı. Bir de Sabahattin Beyin çok meraklısı olduğu ve ürettiği fırıldaklar. Girişte soldaki duvarda Balabanın resimlerini anımsıyorum. Ne güzel sohbetlerdi onlar, nasıl bir aydınlıktı oraya yansıyan, 17 Nisanlarda enstitülerin kuruluş yılını kutluyorduk birlikte, Sarayburnu'ndaki bir gazinoda. Engin Cezzar'la birlikte oluşumuzu hatırlıyorum. Her ziyaretimde birçok yazar, sanatçı ile tanıştım. Aralarında Mehmet Başaran da vardı. Tarif edilmez güzellikte idi bu beraberlikler, zevkli idi, duygulandırıcı idi, öğretici idi, heyecan verici idi. O yıllardan sonra böyle bir duygu yoğunluğunu içeren yaşantım olmadı. Sonraki yıllarda birkaç kez yurt dışına gittim. 1971,12 Martında Amerika'da idim. Şu Türkiye Cumhuriyetinin geldiği yere bakınız. Bir askeri darbe oluyor ve Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol, Azra Erhat, Yaşar Kemal hapse atılıyor. Daha öncesinde de onları mahkemelerde süründüren Babeuf Davası var. Yürekler acısındır bu olanlar, bu dünya güzeli insanlar dünyayı güzelleştirmek için büyük çaba içerisindeki insanlar her türlü özgürlükten yoksun bırakılıyorlar. Bu 4 ay süren mahpusluk Sabahattin Beye çok ağır gelmiş olmalı ki bu büyük hümanist, bu büyük yürek kısa bir süre sonra duruyor. Onu kaybediyoruz. Anısı önünde saygı ile eğiliyor, onu hapse tikan insanlık düşmanlarını ise nefretle anıyorum. Ölüm tarihi olan 13 Ocakta Sabahattin Eyüboğlu'nu tanıyan ve sevenler Magdi'nin Gümüşsuyu'ndaki evinde buluşuyor ve onu anıyorduk. Yakın bir tarihte Magdi'yi de kaybettik. Maçka'daki evde tanıdığım ve daima büyük sevgi ve büyük saygı ile andığım Azra Erhatla dostluğum süregeldi. Ama ne yazık ki o erken yaşta ciddi bir hastalığa yakalandı ve İstanbul Tıp fakültesinde, nöroloji kliniğinde hastam oldu, kurtuluşu yoktu, adım adım ölüme yaklaşıyordu. Odasında kuş resimleri, çiçekler ve Sabahattin Eyüboğlu ile Halikarnas Balıkcısının fotoğrafları vardı. Büyük bir cesaretle ve yürekle ölüme doğru yürüdü. O güler yüzlü, bilge kişiliğinden, sevecenliğinden sonuna kadar hiç bir şey kaybetmeden bütün güzelliği ile göçüp gitti. O hastane odası yıllardır gözümün önündedir. Sevgili Azra Erhat'a da buradan yürek dolu bir selam.

Vedat Günyol 1940'lı yıllarda tercüme bürosunda Sabahattin Eyüboğlu ile birlikte çalışıyor ve orada Hakkı Tonguç ile tanışıyor. Tonguç, ona enstitülerde öğretmenlik önerisinde bulunuyor. Günyol bunu sevinçle kabul ediyor. Orada 3,5 yıl süren bu görevini "yaşamımın en güzel yılları" diye tanımlamaktadır, "yaptığım en gerçek öğretmenlik". Ne yazık ki, 1945'te Hasan Ali Yücel görevden uzaklaştırılmış ve onun yerine Reşat Şemsettin Siren getirilmiştir. Bu yeni Milli Eğitim Bakanı, İnönü ile Köy Enstitülerini ziyaretten dönüştü Cumhurbaşkanı'na "Paşam, bunlar böyle eğitim görürse biz bunları idare edemeyiz" demiştir. Böylece aydınlanmadan uzaklaşma başlamıştır. Hasan Oğlan Yüksekokulu, 1948'de kapatılır. Sonraki yıllarda olanlardan yukarıda söz etmişim.

Vedat Beyin hukuk doktorası için Fransa'ya gittiğini biliyoruz. Orada bir başka güzel insan arkeoloji profesörü Halet Çambel ona yakınlık ve dostluk gösteriyor.

Vedat Günyol'un bir de çok ilginç Holivut macerası var. Sabahattin Eyüboğlu ve Vedat Günyol gurubunun bir tezi çok tartışma konusu olmuştur. Onlar Anadolu'da oluşan tüm uygarlıkların bizim öz malımız olduğuna inanıyorlardı. Bizim Anadolu'da yeşeren ve gelişen binlerce yıllık bir kültürün mirasçısı olduğumuzu ileri sürüyorlardı. Önemli bir kültür insanımız olan Atilla İlhan bu görüşü benimsemeyenlerin önde gelenlerindenidir. O nedenle araları pek iyi değildi.

Vedat Günyol ile Maçka buluşmalarından yıllar sonra birçok kez bir grupta birlikte oldum. Bu grupta ünlü romancımız Peride Celal, arkadaşım arkeolog Ufuk Esin, değerli yazar, düşünür Ali Gevgili ve eşi Emel Hanım ve gazeteciler Turhan ve Selma Tükel vardı. Bu seçkin ve birikimli insanlarla çok güzel birlikteliklerimiz oldu. Şimdi Amerika'da çocukları yaşayan Ali Gevgililerin Burgaz'daki evlerindeki sohbetler en güzel anılarım arasında yer alır.

Vedat Günyol İslam Ansiklopedisi hazırlıklarında Adnan Adıvarla birlikte olmuştur ve çalışmıştır. Bu bir miktar sancılı dönemdir. Tarih boyunca Bilim ve Din adlı muhteşem o kitabın yazarı Adnan Adıvardan çok Halide Edip Hanımla çalışmak pek kolay olmamıştır.

Vedat Günyol dostları, arkadaşları, okurları, hayranları tarafından çeşitli şekilde tanımlanmıştır.

Vedat Günyol bir okuldur (Afşar Timuçin). Edebiyatımızın cumhurbaşkanıdır (Cemal Süreyya). Bir sevgi insanıdır (Ahmet Cemal). Demokrasi ve aydınlanmayı eksiksiz kavramış tek düşünür (Vecihi Timuroğlu). O bir insan sıcaklığıdır (Mehmet Başaran). Bir uyanış savaşçısı (Ceyhan Atıf Kansu). Büyük yaşam ustası (Orhan Duru). Doğruluk anıtı. Edebiyatımızın düşün atölyesi.

İlhan Selçuk birlikte yattıkları hapisane koğuşunda sabah sabah gözünü açtığı anda onu koğuşu temizlerken görüyor, Selçuk düşünüyor ve kendi kendine soruyor. Onu Sokrates'e mi, Homeros'a mı, Voltaire'e mi, Pir Sultan'a mı, Yunus'a mı yoksa Karacaoğlan'a mı benzetmeliyiz. En iyisi heykelini dikip adına İNSAN demeli. Hayatı ömürle sınırlı olmayan insan.

Tek ağacı olmadan sonsuzluğa göçen Vedat Günyol " Servetim zamandır" diyor. Son günlerini, bir hekim olarak genç arkadaşım Ali Ekber ile birlikte izledim. Hasta idi. Çok iyi bir bakıma, sağlık personelinin sürekli yardımına muhtaçtı ama işte o yalnızlığı seçmişti. Sayısız dostu, o son günlerini onun çok layık olduğu ihtimamı görererek gözlerini kapamasına yeterli olamazdı. Büyük bir insan, büyük bir yürek 100'e beş kala ardında en güzel anıları, sevgiyi, dostluğu, güzellikleri bırakarak sonsuzluğa geçti.

Prof. Dr. Basri ERDEM